

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 25. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius04val-shoot-idm140034111648064/facsimile.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

[Om Hofdieffuelen]

En formaning oc atuarsel om den lepe ^{u. 2.}
 pede oc forfluede Hosedieffuel/ som er opuect
 mod al tuct oc ære.

DEn hellige Paulus siger til de Romere i det siette
 Capitel at syndsens sold er Døden/ oc icke aleniste/ ⁵
 den timelig eller euige død/ men al wlycke/ bedrøff-
 uelse/ Siugdom eller huad for modgang dette lessnit haffuer
 paa sig/ som oc saadant altsammen er aff Gud paalagt vore
 første faarelder Adam oc Eua/ til en straff for synden Gen:
 vdi det tredie Capitel. Men effter det gamle almindelig ord- ¹⁰
 sprock. Crescentibus peccatis crescunt et pænæ. Det er/ naar
 Synden voper da voper oc saa straff oc pine for Synden/ lader
 Gud det icke bliffue ved saadan en almindelig wlycke. Men
 som Synden tager til/ voper oc opstiger i Verden/ saa lader
 Gud oc saa hans vrede oc straff vope oc opstige met och hof ¹⁵
 Synden. Lige som nu Synden haffuer vopit altid i Verden/
 indtil denne stund/ oc folkit er vordit io arger oc verre dag
 fra dag/ saa haffuer io daglige oc saa/ mere oc mere wlycke/
 oc større modgang fult der effter/ som oc saa de Historier aff
 gamle och ny Testamente/ och der til met de hedniske Historier/ ²⁰
 saadant rigelige beuise. Oc der faar/ effterdi ondskab haffuer
 fangit offuerhaand/ oc Synden er opstiget paa det høyste/ i
 denne sieste tid/ effter Christi egen prophetie/ Saa ere wi oc saa
 vnderlagde mere straff/ wlycke/ Krig/ Blodstyrning/ Peste-
 lens/ Siugdom/ suar dyr tid/ offuersettelse oc besuering aff ²⁵
 Herskab/ som wi det end hart nock forfare/ søle oc tage paa/ ||
 at oc saa offuer dette altsammen/ Gulene i lucten oc fiske i ^{21 20}
 vandet/ oc lige saa alt andet/ forsuinder vnder henderne faar
 off/ io mere oc mere/ at wi skulde io nocksom kende paa straffen/
 at Synden er vopen oc ondskab er opstiget paa det høyste/ ³⁰
 Det beuise oc saa oc vinde offuer off/ saa mange atskillige ny
 oc vnderlige siugdomme/ som icke haffue verit tilforn/ men
 de gamle aldelis wbekynte.

Vdi denne Gudz vredis/ straffis oc mangfoldig wlyckis
 vekt/ formering oc daglig opstigelse/ gøre wi lige som hine
 hunde/ der løbe efter stenen/ som mand haffuer ramt paa
 dem met/ oc bide saare hastige der paa oc tencke icke eller see/
 5 vdaff huem eller for huad aarsag de bleffue slagne. Lige effter
 denne art holde wi oss ocsaa nu/ wi flage paa denne onde tid/
 som er beladet met saa megen wlycke/ wi sidde i asken oc henge
 met vort hoffuit/ oc bide oss i læberne met vor wlycke/ ere
 sorrhfulde och bedrøffuede/ det gør oss ont/ ath wi met vore
 10 Børn haffue leffuit denne onde tid/ oc wi tencke icke der en
 gang paa/ at wi haffue fortient oc opuect saadan Guds vrede
 oc al wlycke mod oss/ oc at wi stulde falde ind vnder Gudz
 riiss oc falde hannem til fode/ bede om naade/ oc loffue oc
 tilfige hannem/ at wi ville rette oc bedre vort leffnit. Men
 15 wi ere heller da de rette Kompaner/ och deylige Børn/ som
 Esaias Prophet flager offuer/ i sit niende Capitel/ der hand
 saa siger. Dette folk vender sig inted om til den som dem
 slaar/ oc skøder inted om Herren. Der faar mue wi ocsaa bide
 oss i læberne oc opæde oss/ met vor egen wlycke/ saa lenge som
 20 wi villie/ oc wi ere inted der met behulpne/ men gøre det verre
 som er ont/ oc bide endelige tenderne vd paa stenen/ och gaa
 21 3r saa || hen til grunde i vor wlycke/ saa skal det gaa til/ oc oss
 skeer lige oc ret. Der faar/ at wi see icke paa det/ der er aar-
 sag til vor modgang/ oc ey heller ville see der til/ oc der som
 25 wi end det see/ huor fra/ vor wlycke vdslyder/ tencke wi icke
 der paa/ oc ey heller offuerueye/ huorlunde saadan Guds
 vrede/ maatte blive bortuend fra oss.

Men at wi kunde paa denne tid nogit gøre/ oc icke sige aff
 mange/ offuermaade drabelige oc vectige hoffuit Synder/ som
 30 wi ere faldne vdi effter Christi prophetie. Der som wi vaare
 aldelis fromme oc haffde ellers ingen Synd/ da fortienner
 Tyssland nu icke aleniste Guds vrede/ oc denne neruerendis
 wlycke/ som wi ere nedsunckne vdi/ offuer øynene/ men det
 vaar ingen vnder/ at Solen icke mere skinde paa oss/ oc iorden
 35 icke mere bar oss/ oc at Gud slo der i/ met den siste dag/ for
 den gruselige wnaturlige oc dieffuels Kledebaan/ som vngt

folk nu vansker sig met/ oc saa skendelige besficker dem vdi/
 at icke aleniste Gud/ de hellige Engle oc alle fromme erlige
 folk/ men oc saa diefflene selfue gry oc vndsette sig faare.
 Som mand siger for vist/ oc i sandhed/ at nu en fort tid for-
 leden/ vaar en frommer mand/ haff en Maler oc bestillede sig 5
 en taffle/ oc bad at hand vilde male dommedag der paa met
 stor aluorlighed oc gruselighed/ oc besynderlige at hand vilde
 male dieffuelen paa det allegrummiste/ oc Maleren giorde sin
 allerstørste stid der til/ oc malede Dieffuelen paa det aller-
 grummiste/ met saadan formaledide Hoser/ met offuertog/ lige 10
 som de vnge kompaner nu drage dem. Der er dieffuelen kom-
 men oc gaff den Maler en veldig Rindhest/ oc sagde/ at hand
 haffde giort hannem vold oc wret/ at hand haffde saa malet
 hannem. Thi hand sagde sig aldrig at vere saa grum oc saa
 gruselig/ som || hand haffde aff controfeyet hannem met de 15 230
 palte de lompehoser eller vadstøffle/ oc det skal nu hiede/ for
 Gud oc mennisten en beprydelse oc staa en vel/ det som den
 wrene Dieffuel skammer sig selff faar. Men der aff kunde i
 lettelige forstaa oc begribe/ at der som Gud end nu lenger
 ophulde met domme dag/ at Verden skulde end nu staa en tid 20
 lang/ huad wi met saadant vngt folk for en Verden vilde
 lade effter oss/ om det oc saa vaare mueligt/ at Jorden skulde
 kunde bære vore effterkommere/ i det at de traadde dieffuelen
 ind/ i hans embede oc stat/ oc bleffue argere oc gruseligere
 paa Jorden/ end diefflene vaare i selffuede/ som nu allerede 25
 den største part offuergaar dieffuelen i forstøckede blindhed oc
 ondskab/ huilcke der aldrige saa genstridige oc egenindige
 haffde foractet saadan naade som oss nu tilbiudis oc wi træde
 den met sødder/ som det nu steer/ men huor det vil hen vd/
 oc huad for en ende det vil tage/ skal icke Verden kunde før 30
 kende/ end at vandet slar sammen offuer hoffuidet paa dem/
 oc indtil de skrige/ oc sige. Kommer i flipper oc falder paa
 oss etc.

Men effterdi/ at Gud alle vegne oc altid/ lader hans Naade
 tilbiude/ oc gaa faar hans vrede oc straff/ som den der icke 35
 begerer vor død/ men vor bedring oc liff/ huilcket der steer

vden al tuil/ icke foruden aarsage/ at Gud hiemsøger off/ met
 en saa rig oc offuerflødige Naade/ oc hans hellige ords store
 liuss/ som icke er saa stæet tilforn i femtenhundrit aar/ da vil
 der effter en hed Solskin komme stor storm oc haffuel/ Ja
 5 effter saadan stor tilboden naade/ vil følge en stor vridelige
 vrede oc straff. Oc der wi nu som ere faldede aff Gud/ met
 en aluorlige oc haard beffalning i det hellige predick embede/

214r tilbinder || huer¹ — — — — — ||

214v — — — — — ||

21r 10 høller hand paa oc stiuuler sig til/ at giffue tilfende oc paa-
 minde/ om saadan en skam/ indplantet i naturen/ at stiuule en
 part aff legemet/ huor aff den forderffuede natures forøgelse/
 haffuer hendis begyndelse oc oprindelse som til en ihufommelse
 oc formaning/ at naturen er forderffuet/ ved Arffsynden/ oc
 15 paa det at fød oc blod/ som er optend aldelis oc gandske i onde
 løst oc begeringer/ skulde icke mere eller lengre forargis oc røckis
 til synd/ ved saadan nøgenhed/ blotelse oc barhed.

Der faar kand mand nu her aff først beslutte/ vden al mod-
 sigelse/ at denne neruerendis forfluede huse Dieffuel haffuer
 20 ført aldelis en ny synd i Verden/ oc kommen den paa fode
 som er oc mod naturen selff/ der som de andre Synder haffue
 dog deris oprindelse oc vdspryng vdaff naturen/ ond løst oc
 begering til ont/ oc rime sig/ ia komme offuer ens met naturen.
 Der faar kand oc huer mand lettelige kende oc dømme/ huad
 25 for en arrig oc wforstæmt Dieffuel/ der regerer nu i det vng
 Soldæ/ som saa forsømmelige met stæckede fiortle/ som icke naa
 til binde gauene/ oc met Helffuedis flammer oc Ildelouer ba-
 rer oc bloter deris legeme (oc mest det/ som burde mest at vere
 stiuult) oc sette det saa vden al skam/ faar huer mands øyen/
 30 til forargelse oc indlaackelse/ i alle onde begerelser oc løst/
 Suilckit oc saa naturen vil haffue tiltect oc stiuult. Der faar
 skulde wi bekende/ effter saadan vor første faders Adams ex-
 empel oc effter siun/ oc effter vor egen natures indledelse i saa-
 dan isørelse oc ombindelse/ vor Synd/ skam oc skendzel/ huor
 35 i wi ere faldne. Item flage det aff Hiertet faar Gud/ stri mod

¹ Bl. A 4 mangler; se Noten ndf. S. 69.

onde begeringer oc løst/ modstaa al wrenhed/ oc fortage oc saa
 andre Soldt den tillackelse til det onde/ som de kunde see paa
 off oc saa skiule off oc tecke til faar Gud/ faar Englerne oc
 Mennisker/ vil ieg nu i denne || tid hiemstille det til de vnge 210
 kompaner/ oc sette det til deris eget Hierte oc samuittighed 5
 (om de haffue nogen samuittighed) oc giffue dem at betencke/
 huad for en gruselig och wffamactig Dieffuel/ der haffuer sæt
 sig i deris Hoser/ huor haardelig Gud vil straffe dem der faar
 at de met saadan Kludehoser gøre sig megit bart oc blot faar
 Gud/ Englerne oc Menniskerne/ til alle onde begeringer och 10
 til al wffysthed/ meget mere end naar de gaa ret aldelis blot
 nøgne/ Som deris egen natur och samuittighed skal paa Dom-
 me dag Flage paa dem til fordømmelse/ oc offueruinde dem/
 at de haffue giort dem selfue langt arriger oc verre/ end de 15
 Oc endelige skal samme Hosediessuel met stor glede/ hoffuering
 och triumphering paa domme dag vare paa dem/ oc straf
 effter Guds dom er gangen dem offuer/ hendrage oc hentrøcke
 dem/ met deris Hoseflammer/ til den euige Selffuedis flamme
 oc loue/ da saa vore vnge kompaner at see oc forstaa/ huad 20
 det er for en smycke oc beprydelse oc huor deylige saadanne
 forkludede dieffuels Hoser staa dem. Dissimellem faa wi at
 giffue off til fred/ at de spaatte off och giffue off en ladder
 der faar.

Den anden Synd/ som den lompede 25

Høse dieffuel Kommer aff sted mod Gud oc hans
 indsettelse/ ordning oc sticck.

Videre scriffuer Mose/ i skabelsens bogs tredie Ca-
 pitel. Der nu Adam haffde saa skiult sig/ met sigene
 blad/ och vaar førdt faar Guds dom/ oc haffde faat 30
 sin dom/ Huor aff hand oc alle hans efterkommere/ haffue ||
 en euig memorial oc en almindelse breff/ huor aff hand fand 32
 paaminde sig/ huorlunde hans sag staaer/ i huad Synd oc
 vrede hand er falden vdi/ til huilcken skam/ skendzel oc van-

ære hand kom vdi faar Gud/ vden det/ at Adam selff haffuer
 gjort sig en amindelse breff/ i det at hand flette sig selff en kost
 som tilforn er sagd/ gjorde oc saa Gud Adam oc hans Hustru
 huer en skindkiortel/ oc førde dem i/ huilcken Kiortel/ Gud
 5 vor Herre drog Adam vdi til offuerflødighed/ Huilcket oc saa
 den Hellige Chriſtoſtomus formeller/ der hand paaminder sig
 selff om sine Synders straff/ skade/ skam och wlycke/ met saa-
 dan Klædebaan/ oc angret/ røffuer oc flager sine Synder der
 offuer/ oc trøster sig met Guds tilsigelse foriættelse/ och huor-
 10 ledis det er sticket i det andet liff/ der som hand skal sinne
 igen faar Gud/ som Stierneerne paa Himmelen met it forklarit
 Legem/ effter at skam oc skændzel er afflagt/ Som Christus oc
 den hellige Apostel Paulus haffue saadant forklaret oc til-
 fende giffuit/ Thi det er lettelige at forstaa der aff/ aty naar
 15 vor Kære Fader Adam saa til den wrene stynckende skindkiortel
 aff Gedskind/ hand haffde paa liffuit paa sig/ da haffuer hand
 visselige tenckt paa den smycke oc prydselse/ huor vdi hand stod
 tilforn faar Gud/ met ith noget Legeme/ vden al skam/ met
 stor ære/ oc at hand nu vaar bleffuen en verstyggelighed
 20 faar Gud/ oc til skamme/ Suor saare sittelige haffuer vor
 Kære fader Adam/ vocet oc beuaret sig for al barhed och
 nøgenhed/ oc haffuer met sin Kære Læua/ vel bundet om sig oc
 teckit sig til/ met den skindkiortel at forhindre/ dempe oc ned-
 25 legge hans forfrenct natur/ onde begeringer/ løst oc tillaaekelse
 til Synd.

* Her haffue nu de vnge Kompaner anden gong/ at see ||
 25 sig om/ som haffue giffuet sig i tienniste nu i denne tid/ vnder
 den Hofedieffuel/ om denne ny pract oc Klædebaan/ er saa
 ringe en paatect/ der kand ske vden al forargelse oc Synd/
 30 som de det der faar acte oc holde. Effterdi/ at det er straf-
 lige mod Guds ordning oc stick/ huor met/ det borttagis oc
 til inted gøris/ i det/ at de bare oc blote/ ia meer end bart oc
 blot opteckte det som Gud haffuer selff tilteckit oc sticket til at
 være altid skiult. Er nu saadan Klædebaan/ mod Gud och
 35 hans Ordning oc stick/ saa er det oc vist at de ere icke Gud
 behagelige/ men beuege/ røcke oc tuinge hannem til vrede. Er

nu Gud vred der faar/ saa følger visselige straffen efter hans
 vrede/ Men huorlunde Gud hiemsøger oc straffer nu Tysk-
 land/ for den oc andre Synders skyld kunde wi see oc nock som
 gribe oc føle paa/ oc wi skulle end nu bedre gribe oc føle der
 paa/ efterdi wi icke tilscriffue nogen Synd saadan straff ey
 heller afflade/ och rette oc bedre oss/ som tilfaarn er sagt. Jeg
 vilde icke gerne være en Prophet/ oc er icke heller/ men ieg be-
 frycter gandske saare/ efterdi at Gud som det gamle ordsprock
 lyder/ gerne straffer der met/ huor met mand haffuer Syndet/
 at hand i dag eller i morgen stikker Tyrcken offuer skyldig oc
 wskyldig som lige saa fand vdhugge oc hasehugge deris skinne-
 been/ lige som Hosene ere bestockne/ oc sandelige saadant vaar
 vel ret fortient straff offuer de verstyggeelige paltede lompende
 oc skalcke Hoser/ som mand gerne vnte dem/ der som Gud
 vilde ekon aleniste forskaane oc spare de wskyldige/ som ocsaa
 saa aar siden vaar en almindelig sauffn oc rob viløbende naek
 at Tyrcken haffde allerede vdi Vngeren omgaaet oc handlet
 met vore Tydske/ oc ladet dem hugge lige saa i deris skinne-
 ben som Hosene vaare tilsammen sticket/ der aff fand || mand
 da nock som forstaa at Gud loed saadan straff gaa offuer Tyd-
 skene/ lige for samme Høse skyld. Alligeuel vil der icke følge
 nogen forbedring efter/ men de gøre nu ydermere oc lenger
 frem/ efter saadan straff/ Gud oc Dieffuelen til tradz/ de
 fludedede offuertog oc flammer end større/ wtuctigere oc mere
 skalckactige. Men efterdi wi skøde icke efter saadan straff/
 er det lettelige at offuerueye/ huad for en stor oc forferdelig
 wlycke her efter vil følge. Thi Gud fand icke lade Synden
 vere wstraffet/ men lader sin vrede oc straff opstige oc vøse
 met oc hoss Synden/ Gud vilde forbarne sig offuer vor efter-
 fommere/ Suilcke wi nest efter oss saadant it bad berede.

Mand siger for sant/ enddog ieg haffuer icke selff seet det/
 at i dette aar/ en mechtig Mandes Søn/ huilcken ieg tør icke
 neffne for hans verdighedz oc ypperlighedz skyld/ skulde haffue
 ladet sig giort tre Riler paa saadanne Pluderhose/ at ieg
 haffuer stor vnder der paa/ at Jorden haffuer icke opsluget
 saadant it offuergiffuet oc Gudforgaaet Menniske/ Men Gud

lader det ske/ seer igennem sngre/ oc straffer siden der effter/
 langt suarere oc gruseligere (effter hand haffuer saadant til-
 sted) Øffrigheden met den wskyldige/ som see til saadan skalk-
 hed/ oc lade dem saa wstraffet hen gaa/ effterdi det er io vist/
 5 och som den almindelig forfaring giffuer/ at alt det som verdslig
 Øffrighed icke straffer/ det vil Gud hiemsøge/ vdi sin vrede oc
 hastighed/ paa det allergruseligste. Der faar/ huad der vil
 følge effter saadan en wnaturalig egenindighed/ veed Gud.
 Jeg frøcter/ at timelig straff er alt forringe/ Gud skal ville
 10 hiemsøge det/ met dommedags euige straff. ||

230 Den tredie Synd/ som den forlompede

Hosedieffuel kommer aff sted mod forbond/ plicit oc
 eed/ som bleff giort i den hellige Daab.

15 **D**Et vide wi/ aff den hellige Scrifft oc vor egen for-
 faring/ at wi ere vndfangne oc fødde i Synden oc
 drage vort Leffnit frem der vdi/ wi ere tilneyde der
 til/ fra vor yngdom. Endog saadant sigis om allehonde Syn-
 der/ Saa er det dog besynderligt sagt om den Synd/ som re-
 gerer besynderlige/ vdi vort Kød oc blod/ som er en wbeskick-
 20 lige brønde oc begering til wskyfthed/ at saadan en Synd løber
 oc saa i Ecteskab vnder hoben met/ oc gør det wrent oc be-
 smitter det/ som faar Adams fald gick faar sig/ vden al Synd
 oc wbeskickelig brønde/ Adam gjorde saadan gerning oc Ecte-
 skabs plicit/ til at formere Verden/ vden brønde paa den tid.
 25 Men som tilfaarn er sagdt/ strax effter hand vaar falden/
 funde hand mercke oc føle saadan brønde oc hans naturs for-
 derffuelse/ hand stulde sig der faar oc tecte til/ at hand icke
 skulde gøre saadanne onde begeringer verre/ oc mere optende
 dem met saadan opteckelse oc blotelse. Der faar lige som wi
 30 ere alle fødde aff Adam/ oc finde saadan suagthed oc wbesckic-
 felig løst i oss/ saa forbinde wi oss met Gud i Daaben/ oc
 siger hannem til/ at wi skulle imodstaa saadan ond løst i vort
 Kød oc blod/ døde oc reffse vort Legeme/ oc at wi ville be-

uare off/ for huess at saadan løst Fand beuegis/ forarsagis
 oc tilrøctis vdi off/ paa det ath wi vilde icke giffue andre Soldt
 nogen forargelse met ord/ seder och Klædebaan/ eller huor
 met det kunde ellers || sse/ men lige som Adam tecte til/ oc Gud **B 41**
 oc saa self Klædde Adam met den Skindfiortel/ at wi oc saa **5**
 skulle holde off vdi ærlighed oc tuctighed met vor Klædebaan
 oc ingen giffue nogen aarsag til det onde/ det er den forbond
 som wi haffue giort i Daaben met Gud/ der efter skulle wi
 holde off oc leffue/ lige som vore Kære faarfædre oc gamle
 faareldre haffue indtil denne dag bestickit dem/ met saadan **10**
 erlige Klædebaan/ oc end nu paa denne dag/ holde alle frem-
 mede Nationer sig effter dem/ met Klædebaan/ som ieg straf
 her effter ydermere vil giffue til kende. Men her met ville wi
 tredie gang giffue at betencke/ oc sette vort unge Soldt deris
 forfludede Hoser faar næsen/ at de ville speyle dem der vdi/ **15**
 oc see til/ huorledis de gandskelige forgiette Gud oc deris hel-
 lige Daab/ oc bliffue til Meneder oc skalcke/ i det/ at de icke
 bære aleniste saadan ond løst i Sierttet/ men huad de haffue i
 hiertet/ det giffue de tilkende oc stille faar huer mands øyen/
 vduortis met deris Klædebaan Gud til fortørnelse och deris **20**
 neste til forargelse. Men/ Kære/ sig mig/ huor til er det ellers
 nyttigt? huor faar er det begynt/ och aff hvad anden aarsag
 sseer det? at vore unge Kompaner lade gøre dem saa stæfede
 Kiortler oc Mantler/ som icke kunde ssiule Kemmerne/ end
 sige Kilen/ oc lade saa forflude deris Hoser/ oc lade gøre **25**
 Kilen faar paa met Selffuedis flammer oc flude/ wmaadelig
 stor/ at Dieffuelen sidder oc faager der vd paa alle sider/ ale-
 niste til forargelse oc it ont exempel/ ia at arme vanuittige
 oc wskyldige Piger forledis oc forlaactis der aff/ ia skendis
 oc voldtagis der aff/ thi huad for tancker oc huffud de nødis **30**
 til at faa der aff/ i det at du saa tredet frem vnder øyen faar
 dem/ giffuer ieg dig selff at betencke/ du veedst det vel oc gør ||
 det oc saa der faar/ det skalt du oc saa vide der hoff/ at det **B 42**
 vaare dig megit bedre/ effter den aluorlig Christi trusel oc
 formaning/ at du icke vaare sød/ eller oc at der hengde en
 Møllesten om halsen paa dig/ oc mand kaste dig i Saffuit/

der som det er dybest/ met din Dieffuels paltede oc lompede
 Hofet/ Suor met du saa hoffmodelige oc skalkagtige forarger
 de vnge wstyldige Piger/ Tomffruer oc Quinder/ oc egger dem
 til det onde/ det skaltu fornemme at om du icke retter dig der
 5 vdi/ da vil det gaa dig ilde met/ som det er gaait andre met/
 som Christus selfue siger Luc: 13. Och at den Hosedieffuel
 skal rissue dig fra Guds ansigt/ fra alle Englers oc Helligernis
 ansigt/ til en større fordømmelse/ oc optende dine skinnene
 met Selfuedis flammer oc Ildelue/ at de skulle brendis vden
 10 al ophørelse oc affladelse. Gud giffuit/ at du vilt ocsaa i det
 stycke dig bekende oc afflade. Men der som alle tro forma-
 ninger til dig ste til forgeffuis/ saa far fri hen/ huad Kaffne
 hør til/ det druckner icke.

Den Fierde Synd som den wforstem-

15 mede Hosedieffuel Kommer aff sted mod det sterke
 Budord oc faareldenis lydelse.

Det som ere nogit fomme til dage/ oc ere gamle Folk
 Funde vel dragis til minde/ vdi huad tuct oc erlig-
 hed vore Saareldre hulde vdi deris Klædebaan/
 20 huor erlige de klædde sig/ met tilfammen bundne Klæder oc
 lange Riortler/ ath de Funde foruare dem for forargelse oc
 indlaackelse til wtuct/ Suor vdi de haffue som fromme oc tro
 Saareldre giffuit oss it exempel oc eftersiun/ at wi ocsaa skulde
 25 opuoye i || saadan tuct oc erlighed/ oc i den maade bliffue de
 paa Dommedag naacksom aarsaget for Gud at det vilde icke
 lykis met deris Børn/ huilcke de gaffue ingen aarsage/ til saa-
 dan skalkactig/ wtuctig oc wmenniskelig Klædebaan. Dog
 alligeuel faa de paa Dommedag at skamme sig i deris Hierter
 for deris Børns skyld/ oc hiertelige frycte oc forstreckis oc
 30 ønske at de haffde aldrig afflede oc fød dem eller kommit dem
 til Verden/ naar de faa at see/ huorlunde deris Børn bliffue
 stickede faar Guds dom oc Ansigt/ oc bliffue hendømte och
 henførde til den euige fordømmelse saa gruselig forflammede

och vdhugne och met saadannen wtugtig Klædebaan. Jeg
 holder saa faar i Guds sandhed/ der som vore Saarældre
 fulde en part nu i denne tid opstaa aff døde oc see paa deris
 efterkommere saadanne forkluede Hoser/ de skalde spotte ath
 det/ oc forbande det. Sørst der faar/ at det staar dem saa ilde/ 5
 lige som de vaare icke Mennister/ der nest for den forargelse
 skyld oc tillaaekelse til alle onde begeringer. Saar der tredie/
 for den store bekaastning skyld/ at en vng Bengel eller Spøtte-
 gøg skal nu langt førre end det gule voper aff Nebbet paa
 hannem/ haffue flere Pendinge til it par Hoser/ end hans Sa- 10
 der haffde behoff til sine Brøllups Kleder/ som mig er tilkende
 giffuet at det er nu almindeligt/ at Købe 20/ 30 eller 40. alne
 Silke och Saien til vnderfoer och Heltfuedis flammer (Men
 huorlunde mand Kommer det der vdi/ det lader ieg Skrederne
 sørge faar/ Jeg holder saa faare at de beholde vel ocsaa deris 15
 deel der aff) ath en Landsknect lod sig Købe Vi oc halffemte-
 finde tiffue Alne til vnderfoer/ oc den tid hand bleff atspurt/
 Huor faar hand tog icke hundrede alne/ suarede hand der til/
 At ni oc halffemtesinde tiffue er it langt || ord/ som falder vel i 20
 Landsknecternis munde/ men Hundrede er it stækit ord oc
 icke saa vel falder sig ey helder saa stolt eller saa hoffmodige i
 Talen. Jeg tør ocsaa icke vel sige det/ at en haffde tredie oc
 hundrede alne Hosefoer til it par Hoser/ Huorlunde kand da
 Gud lide saadan genstridighed och egensindighed och see der
 paa? Jeg vnderer der paa/ at efterdi Gud haffuer til forn i 25
 det gamle oc ny Testamente/ Saardelige straffet saare megit
 ringe Synder/ Huad der skal nu vere for en leylighed i Guds
 dom/ at hand er nu saa langmodig/ oc lider saadan stoer oc
 suar wtuct oc wdygd/ Men ieg holder saa faare/ at vore
 Synder ere nu saa store/ at de kunde icke betalis met timelig 30
 straff/ och at Gud opholder der faar hans store vrede/ indtil
 Dommeday/ paa huilken hand da skal betale vdi sin hastig-
 hed oc grumhed/ det som hand nu disimellem borger off/ oc
 opscriffuer met off paa Talstaacken.

Den femte Synd som den forflammede

Hosediessuel Kommer aff sted/ mod den seduonlighed
oc rette brug som alle Soldt paa Jorden haffue.

5 **D**et er obenbarligt/ oc den almindelig forfaring giff-
 uer det ocsaa tilkende/ at alle Soldt vnder Himmelen
 haffue aff naturens indgiffuelse (lige som Adam met
 det Sigen blad/ som tilforn er omtalet) paa det allerstueligste/
 tilteckit oc stiuult sig/ paa den part aff liffuet/ som vort vnge
 10 soldt nu saa wtuctelige opteckte blote oc bare/ saa at ocsaa det
 12 soldt som for stor hede/ vdi de hede Land ellers || gaa nøgne/
 tilteckte dog alligeuel deris skam aff indplantede tuct/ bliusel
 oc erlighed/ met stiuurter aff skone Siedre eller anden kaastelig
 ting. Wi acte paa denne dag de Vendiske soldt nogit ringe at
 være/ fram faar wi acte off selffue/ dog see wi at der er større
 15 erlighed oc tuct hoff dem/ end hoff off/ wi som ville dog være
 nogit bedre/ oc see icke en Vendiske mand eller dreng/ være sig
 aff huor ringe stat hand Land vere/ der met saa stackede oc op-
 dragne Klæder gaar for Fruer oc Tomfruere/ saa aldelis vere
 opteckit blot oc bart faar paa sit Legem/ ath hand ey haffuer it
 20 stiuurt om sine Lender oc sig erlige tiltecker oc stiuuler. Huilcken
 erlighed nu paa denne tid er ganske forgiet oc tilbage sæt/
 ocsaa hoff ypperligt soldt oc Potentater/ som icke aleniste gaa
 for Fruer oc for den Meninge mand met opteckte Hoser/ men
 kunde ocsaa det samme lide/ vdi deris Fruertemmer/ oc see
 25 igennem fingre/ at det lader icke sig anderledis ansee for mig/
 end at al Erlighed skal være vduandret aff Tyskland oc den
 wtugtige oc wfnøttige Dieffuel skal være indsæt alle vegne i
 steden igen. Alle nationer/ Vaaler/ Spanier/ Franzozer/ Po-
 loner/ Vnger/ Tatter/ oc Turcker haffue deris lange Klæder/
 30 oc seduonlige stiuul oc tilteckelse om deris Liff/ oc end nu det
 beholde/ som de det haffue fangit aff deris Saareldre/ aleniste
 haffuer den wforstemmede Dieffuel/ Tyskland ganske besæt
 oc indtaget/ at der findis nu mere tuct/ bliusel oc erlighed/
 paa Venus bierg och waar i fordom tid i baghusene/ end hoff

off Tydske/ wi som dog scriffue oc neffne oss alle sammen paa denne dag/ Velbyrdige/ Ereborne oc Erlige oc haffue icke saa megit erlighed/ ære oc tuct/ som en Nyg Fand føre bort paa hendis stert.

* Oc der som ieg skulde her met indføre/ de Kommeris || 5
erlige dregt oc Klædebaan/ oc saa huorledis/ de holde och be- 120
uare besynderlige Lou/ ordning oc skick der vdi/ da maatte
wi besynderlige see oc bekende at wi haffde det vel fortient/
at Gud indførde it fremmit Folk it efter det andet/ offuer
off Tydske/ at de met Kri oc Blodstyrning aldelis oc gandske 10
vdslette/ ødelagde och vddressue oss aff Verden vdi en hastig
nidkerthed/ som Folk der icke vaare verde at bo paa Jorden
met andre Folk/ der al tuct oc erlighed vaare borte fra dem/
oc al skam oc wtuct haffde faat offuerhaand. Lige som Gud
haffuer handlet tilforn i Syndfloden/ for den wtuctighed/ som 15
Guds Børn haffde met Menniskens datter/ huilken Synd
haffuer dog ekon været barne leg vden al tuil/ imod denne
neruerendis wtuct/ som saa tit oc mange gange er opregnit.

Men der som/ end Gud icke straffer Tyskland paa denne tid/ i saa maade/ Da haffue wi daglige for øyen Regenbouen 20
paa Simmelen/ paa huilken Gud end nu daglige holder oss
faare til it epempel oc eftersiun/ den forbenessnde hans vrede/
met Syndfloden.

* Paa den grøne Vande farffue i Regenbouen oc met den anden farffue/ som er lige ved Ild/ giffuer hand end nu dag- 25
lig tilkende oc paaminder/ huad hand vil gøre met Ilden/
paa Dommelig/ huorledis hand vil betale/ paa en hob/ met
euige vrede/ det som hand haffuer lunge sparet/ Der paa ville
wi lade io den Kludedieffuel oc Soffelomper hengaa saa lunge
som det fand vare. Jeg hoer at det er allerede/ paa det 30
groffuiste forseet/ at Gud det fortryder oc skal icke lenger
funde lide det/ der som Gud fortøffuer end nu/ en tidlang/
Da troer ieg i sandhed/ at de henge hele stycker Klæde oc
Sildestycker om benene/ eller io optencke en slemmere dregt/
huor || met de funde til fulde fortienne Guds vrede oc Selff- 35 131
uedis affgrund.

Den siette Synd/ som den Selffuedis

flammede Hosedieffuel Kommer aff Sted/ mod vor
Christelig Religion oc den hellige
Euangelii Lærdom.

5 **E**ri Christen maatte vel forundre sig der paa/ oc tencke
sagen effter/ huor det io monne komme/ ath saadan
wtuctelig oc werlig Klædebaan icke fand findis ellers/
hoss nogne Soldt/ end aleniste hoss de Christne/ oc ingen sted i
10 Land och Steder/ vdi huilcke Gud haffuer vdoest sin Naade/
oc haffuer ladet predicke sit hellige Ord oc den rene Euangelii
Lærdom. Thi huo der haffuer løst til forundrelse och ath see
och skuo saadan wledige/ skalkactig oc wtuctig Kludedieff-
uel/ vdi mange oc hoss fult/ Sand tør icke lede effter dem i
15 Pauedommen. Men gaa sig hen i de Steder oc Land som
nu neffnis Luthers oc Euangeliste/ der fanger hand dem at
see/ naagit ner Huss fra Huss/ indtil paa det høyste vederstygs-
gelighed oc væmmelse/ Saa at det skal gøre hannem ont i
hans hierte/ oc vndsette sig oc forferdis der faare/ som for
20 den aller gruseligste Hafftrolde. Oc er denne en ret aarsag/ at
saadanne forferdelige Hafftrolde/ bliffue saa mange seet Huss
fra huss i de Euangeliste stæder/ at Dieffuelen/ som vor Herre
Christus formelder/ er icke gerne i øde oc wrene steder/ oc egne/
men hand vil oc saa bo i det Huss som er besmæctet/ oc feyet
c 30 25 met || Koste/ oc som der staar i Job/ vil hand oc der være/
som Guds børn staa tyckeste til hobe/ oc som det ordsprock
lyder/ bygger hand altid sin Kapel oc Tobistro/ der som
Gud haffuer sin Kircke. Der saar følger det her aff/ vden al
modsigelse (der som den Hosedieffuel vilde end nu see saa surt
30 oc icke gerne høre saadant) at alle de/ være sig Landsknect/
Ædelfolck/ Hoffmend/ eller end nu aff større stat/ som flæde
sig met saadanne wtuctige Dieffuels Hoser/ som den Hosedieffuel er nylige her fremkommen fra den allerbagiste oc dy-
biste sted i Selffuede/ oc haffue foret hannem oc giffuet sig i

selskab met hannem oc met hans Hofffinder/ ved huilcke som
 ved hans medel oc redskab denne siste Hofdieffuel vanæret
 det ypperligt oc dyre Guds ord/ Euangelium oc de hellige
 Sacramenter til den forargelse/ rob oc bagtale/ at vor Herris
 Christi fiender/ som icke mue lide denne lærdom/ stode sig der 5
 paa/ forarge sig oc gandskelige beslutte/ at det er icke mueligt/
 at denne lærdom skal være aff Gud/ mand svinger/ siger och
 scriffuer der om/ huorlunde oc huad mand vil. Effterdi at nu
 samme lærdom er forkyndet oc obenbaret/ da findis lige i de
 samme land/ de Solck/ som lade sig beuege til saadan wtuctig 10
 Klædebaan/ som icke er Menniskelig/ oc ville alligeuel holde
 sig for fromme Christne oc Guds børn/ oc ere dog i sandhed
 ligere den wreniste Dieffuel/ met saadan Klædebaan/ end de
 ere Mennisker/ end sige Guds børn/ at ieg oc self for min
 person maa sige oc bekende/ naar ieg i denne tid seer vnge folk 15
 paa Gaden/ paa Marcken eller i Kircken/ at ieg icke veed/ om
 ieg skal ansee dem/ for Mennisker eller Hafftrolde/ ia vel aldelis
 for Dieffuele/ thi saa gruselige haffue de forklæd dem vdhugget
 oc omkring hengd dem/ met lomper oc Rauffueposer. || Men¹ 17
 ----- 20

Den Siuende Synd/ som den Hofe

dieffuel/ vden all tuet oc ære kommer aff sted/ mod Guds
 ieffuenbillede/ som Mennisken er skabt effter.

Gud skabte i fem dage/ mange deylige oc herlige
 creatur/ i Himmelen/ i Værit/ paa Jorden oc i 25
 Vandet/ at hand oc self saa det altsammen for
 gaat an/ som Mose scriffuer/ oc det behagede hannem hierte-
 lige vel/ vilde hand paa den siette dag skabe Mennisken met
 det gantske hellige Trefoldigheds besynderlig herlighed/ Cere-
 monier oc raad effter sit egit Billede/ da behagede Hannem 30
 den skabelse saa vel/ for al den anden/ ath hand sket || icke¹ 37

¹ Den øverste Del af Bl. C 4 mangler; se Noterne ndf.

som vaar skabt efter hans ieffn Billed/ skulde icke bliffue i
forderffuelse eller i Dieffuelsens vold.

* Oc ydermere drager Apostelen oc saa det/ til it merckeligt
vidnesbyrd/ om Guds behagelighed/ til Menniskens skabelse/
5 at oc saa Guds Søn tog icke en Engels skickelse/ men vort Kød
oc blod paa sig/ bode iblant off/ oc gjorde off til metarffuinge
offuer alt sit Guds/ at wi nu fremdelis som hans Kød oc been
skulle regere til euig tid met hannem. Der faar er det nu yder-
mere let at beslutte/ Suorledis at Mennisken vanæret sig selff/
10 Synder mod sig selff/ och gør sig selff saa ringe/ wren/ for-
actelig oc saa slem/ at ingen Hafftroid fand saadan være/
alligeuel ath Gud haffuer skabt Mennisken saa deylig och
smuck oc haffuer saa aldelis en stor behagelighed vdi hannem/
som Dauid forundrer sig der offuer/ der som hand saa siger.
15 Ah Gud/ huad er dog Mennisken/ || at du haffuer saa stor
omhu for hannem.

Men wilt du icke tro det/ at din Klædebaan staa dig saa
ilde/ da vend dig ekon om/ naar du gaar saa her frem paa
Gaden/ met saadan forfludede oc lompede Hofser/ oc see til/
20 hvorlunde Soldt staa stille oc see efter dig oc forundre sig paa
din wmenneffelighed/ Men der som soldt see efter dig oc met
spe oc spaaat skamme dig/ saa tenck/ met huad øyen/ Gud
meget mere seer paa dig oc bliffuer vred oc hastig offuer dig.
Jeg mener io at det heder at smøcke sig/ skøn oc deylig/ det
25 maa vel være oc kaldis deylige Hofser. Her hielper ingen ord
til/ Dieffuelen haffuer paa denne tid saa aldelis forblindet
vngdommen/ oc sidder i dem met en heel skock i deris leppede
Hofser.

* Der faar vilde ieg ønsket/ paa det de kunde kende dem
30 selff/ huilke deylige Kompaner de ere/ oc huor deylige deris
Hofser staa dem/ at de vnge drengue paa gaden/ vilde faste skarn
paa dem oc Pigerne disligeste raadne Eg/ at de kunde dog søle
det/ effterdi at Dieffuelen haffuer tilluct deris øyen at de kunde
det icke see.

35 * Jeg holder oc saa faare/ at Øffrigheden gjorde icke ilde/
om de vilde icke ellers straffe saadan wtuct/ at de bestillede en

hob skalkactige Drengs som kunde løbe efter dem/ som efter
Safftrolde eller fastelagens gecke.

Som mig ocsaa tilkende giffuet/ at vor naadigste Korførst
oc Landsførste Margressue Joachim aff Brandelborg/ haff-
uer nu nylige ladet sig Syrstelige beuise/ mod saadanne for- 5
kludede Høse dieffle/ efter at hans Korførstelige naade haffde
seet tre Landsknechte gaa paa Gaden med saadanne leppede
Hoser/ med en Feyle saar dem/ som de der/ til større genstri-||
dighed/ vilde lade dem see aff den meninge Mand/ som slemme 20
Safftrolde. Thi hans Korførstelige naade lod gribe de tre 10
Landsknechte/ och lod sette dem vdi en oben forsprinkede
Fengzel i tre dage/ oc paa det at de kunde nocksom lade sig
see och skue/ huilckit de søgte efter oc ginge efter/ maatte
Feyleren staa der vden saar Fengzlet saa langt tid/ oc hoffere
oc feyle for dem. Vilde Gud aff Simmellen at Herrer och 15
Førster vilde oplade deris øyen oc paaminde sig self om deris
embede/ til ath straffe saadan dieffuels ondskab/ ath Gud
bleffue icke foraarfaget til at straffe de gode med det onde/
som Paulus siger I. Cor. II. Der som wi dømde oss selfue/
saa bleffue wi icke dømde aff Gud. 20

Saa haffuer ieg ocsaa hørt sige/ at nogle høye Potentater
oc Christelig Øffrighed/ haffue ladet sig deris embed oc be-
faling gaa til Hiertet/ efter at store Hanser oc Juncker til
Hoffue/ bruge ocsaa nu saadan wmeniskelig Klædebaan/ oc
ville icke være straffede/ som de vaare fri Herrer i alt ont/ paa 25
det/ at saadanne Juncker kunde dog see oc mercke/ huor vel
oc huor erlige saadan Klædebaan staa dem/ haffue Førsterne
ladet en befaling vdgaa/ at alle Bødle oc Bødel suenne
Disligiste Kackere oc Kacker suenne skulle klæde dem/ saa
skalkactige oc saa forkludede/ oc drage saadanne Hoser paa/ 30
at de selfuedis lepper kunde recke ned til deris sko/ Saa ath
Børnene paa Gaderne kunde dømme paa/ naar de saa saa-
danne lompede Høse Juncker/ huor saar de skulde holde oc
anse dem/ ocsaa huad det vaare for Folk/ der saadanne Høse
vel stode. Gud giffuet at Herrer oc Førster vilde endnu frem- 35
delis holde saadanne deris forsæt ved magt/ oc vdiage oc vd-

driffue igen/ den Hosedieffuel aff Tyskland/ ned til Selffuedis
affgrund. ||

- 21r * Met oss fattige Predicere er det til forgefuis/ wi ere alt
forsuage mod denne Dieffuel/ der som verdslig Øffrighed icke
5 vil legge deris haand paa met. Thi det er en sterck Dieffuel/ oc
haffuer mange haarde oc forblindede Hoffinder/ mand maa
met maect oc velde gribe fat paa hannem. Predicanternis atuer-
sel/ paamindelse/ truen och formaning slar hand hen i veyrit/
10 eller gør sig en spaat der aff. Som end i dette aar vederforis
en aff mine Predicanter/ den tid hand haffde predicket haarde-
lige oc drabelige paa Predicestolen mod disse wtuctige for-
fludede Hoser/ giorde samme Hosedieffuel hannem det til spaat
oc tradz/ at hand hengde den anden Søndag saadanne lumpe
Hoser tuert offuer fra Predicestolen. Det siger ieg aleniste
15 der faar/ at det er til forgefuis wi straffe/ der som vor verdslig
Øffrighed icke ocsaa holde paa met deris hielp.

Den Ottende Synd/ som den wforstem- mede Hose dieffuel kommer aff sted mod Tysk Nations almindelig gaffn oc velferd.

- 20 **S**vor vel Tyskland haffuer standet/ sør den prang oc
hoffmodighed indrøcte met fremmede Klæde/ Silcke oc
anden ting som er indførdt i Tyskland/ vil ieg nu inted
røre ved/ det bleffue for langt/ oc ieg skulde da giffue mig/
for langt bort fra den Hosedieffuel/ men ieg vil giffue huer
25 selffue det at betencke/ oc fortelige at forstaa der aff huorlunde
Tyskland haffuer standet/ huad for Guld oc Pendinge der vdi
haffuer været. Først Herrer oc Sørster vden Kircke Guds oc
vden deris vnderfaattis besuering/ haffue været saa rige/ at
29 de kunde oprette saadanne suare bygninger met || Closter/
30 Domkircker oc Hospitaller/ som end nu staa faar øyen/ oc
haffue alligeuel førdt stor Arig der hoff/ ia haffue dog allige-
uel der offuer beholdet en stor stat oc liggende Sø/ som saa-
dant kunde vel forklarit aff Historier/ der som ieg icke for fort-
heds skylde lode det staa tilbage. Nu tage Herrer och Sørster

tilbage igen det som deris gamle Forældre haffue giffuet til Kircken/ besuare der offuer deris vnderfaatte/ oc er alligeuel inted der/ det forsuinder/ det ene met det andet.

* For det andet som Historierne det ocsaa vdiuse/ er Tyskland mestendel som det nu staar bleffuit bygget met merckelige bygde stæder oc slaatte vdinden Ottehundrede aar/ fra Carolo Magno/ huor aff mand fand Forttelige tage it maal huad for it Sølfammer Tyskland haffuer været. Nu i denne tid funde wi icke holde Taggit ved mact paa saadanne bygninger. I den tid funde en Stad oprette oc opbygge Kircker oc andre store suare Bygninger/ huor offuer wi nu forundre off/ huilckit it gantske Land icke nu formaar at gøre.

Saar det Tredie/ vide de end nu som ere nogit gamle/ huor rigelige Borger oc Bynder/ funde opholde oc søde Muncke oc Prester/ oc saa megit ledigt Soldt/ at mangen Købsted funde rigelige opholde fire/ fem/ sex hundrede ledige Personer/ aff Preste oc Muncke/ oc huer haffde nock til offuer/ oc bleffue rige Soldt der hoff/ Nu tager Edelvolck Ager oc Eng fra Kircken. Bønderne giffue inted/ Borgerne haffue beneficia oc Sticterne borte/ oc fand icke en Sogen nu holde oc søde sin Sogneprest/ Ey helder en stor Stad tre eller fire Predicanter vden stor besuaring oc besømrelse/ der som en Domherre/ Prælat oc Canicke haffde mere tilforne/ til indkomme/ end tiffue Predicanter nu haffue/ oc icke haffuer den || menige Mand nu dismere/ men ere Staadere mod vore faarældre.

Denne wlycke vil ieg icke nu mere giffue tilkende/ som en aarsag/ oc vil paa denne tid sette en anden her hoff/ effterdi at denne er icke nu behoff til det/ som ieg haffde tagit mig faare. Oc siger ieg dette/ der som Tyskland skulde end nu lenger staa oc ved mact bliffue/ da bleffue der icke en Pending i landet/ effterdi at Kremmere och Købmend føre det vd/ met vogne oc til skibs/ oc føre off hoselepper/ Barreck/ Silcke/ Saien oc andet saadant mer igen/ at mand tør vel sige/ Franckfort hoff Mien skal i denne tid vere Dørrer igennem huilcken alle pendinge føris vd/ aff Tyskland/ hen til fremmede Nationer/ Men der vdi skeer off Tyske gæcke ret/ wi ville saa det haffue/ oc

den stund Herrer och Sørster see igennem fingre oc tilstede
 deris vnderfaate saadan prang/ oc kunde det lide oc taale/ at
 det vnge folk/ haffue nogit nær/ met deris Hoser aleniste/ ført
 pendingene vdaff Landet/ ath en vng Læker maa nu haffue
 5 mere til it par hofer it aar/ end hans oldefader haffde til sin
 gandske Bledning/ saa skulde de ocsaa tage til tacke/ at de
 komme i armod met deris vnderfaatte. Oc der som i dag eller
 i morgen komme nogit nød paa ferde/ at mand skulde verie sig
 for fremmede Nationer/ da haffde wi icke pendinge i Landet/
 10 men vor arme fæderne Land maatte bliffue it roff oc priff
 faar fremmede folk/ de som haffue pendingene til forn borte/
 at de da mue tage Landet oc folkit met.

Der faare/ ligger Herrer och Sørster saa vel mact der paa
 som oss Predicanter/ for en god Policie och den meninge nytte
 15 oc gaffn/ at de ocsaa met oss/ legge dem mod den Hofe dieffuel/
 20 at vddriffue den igen veldelige aff Tyskland/ hen || i det hul/
 som hand er vdkraaben aff. Suorlunde at Herrer oc Sørster
 skulde ocsaa affstyre oc affuerie den anden prang och offuer-
 flødighed i Klædebaan/ det vil ieg icke nu blande her i blant/
 20 men ieg vil haffue dem selffuer oc andre høye forstandige
 Mend/ besynderlige de Predicanter til Hoffue (huesst Hetsfab
 er efterladende oc forsømmelig) befalet/ oc deris Embet paa-
 mindet.

* Saa langt/ som mit Kald oc Embede strecker sig/ vil
 25 ieg inden Kircke/ gøre mit der til/ som end allerede er skeet
 icke til forgeffuis oc ey heller vden fruct. Giffuit i
 Franckfort hof Oderen/ paa vor Frue dag
 Assumptionis. Guds aar.
 M. D. Lv.

Peder Palladius til den Christen læsere. D 4r

Denne fromme Mand Doctor Andreas Musculus
 haffuer giort sit der til/ at Synd oc ondfkab maatte
 affleggis/ ocsaa met den Høse dieffuel etc. Huilcken
 hans Bog oc Christelig formanig ieg vdsatte gerne/ aff Tydsk 5
 paa danske besynderlig for denne sag skyld/ at naar der er Ild
 i vor Naboes huss da Kommer det io snart til vort huss/ om
 wi icke tage disnøyere vaare paa. Huad vil ieg sige? Den
 Høse dieffuels Ild/ brender alerede/ mange stæder her i Dan-
 marckis rige/ oc tendis op io mere oc mere/ siden de Lands- 10
 knecte/ som Komme vd paa Skibene/ vaare her i Københaffuen
 hen ved Pingstdags tide/ i dette forgangne aar/ som haffde det
 stendige Offuertog paa/ der hengde oc slagrede om Benene
 paa dem/ saa at deris Hoser vaare vist lompede/ palte oc for-
 fludedede/ met huer mands vidunder/ spaat oc spe/ som de ocsaa 15
 gjorde denne lignelse om dem/ at de ginge lige saa met samme
 deris slageruoren Klædebaan/ som nogle Tiffue vdi en Galie/
 der deris reffne Klæder henge oc slagre om Benene paa dem.
 Paa det at ingen skal tage saadant exempel oc efftersiun aff
 dem/ her i Riget/ er saadannen formanig ocsaa storlige be- 20
 hoff paa Danske/ at den Ild/ huess gnist/ fløy hid offuer aff
 Tydskland/ icke skal optendis ocsaa i vore Huse/ men at Folk
 vil io lade dem raade/ oc kende Smit for sort/ søt for best/
 oc gaat for ont/ som Esaias formaledider dem det icke gøre.

Ungdommen er nu paa denne tid/ saa vel i Danmarck || 25
 som i Tydskland/ saare løss paa tøyelen/ ath efftersølge al D 4v
 forfengelighed/ huad de see der nyt er/ huad heller det er erligt
 eller werligt/ Christeligt eller vchristeligt/ huilckit er ønskeligt
 at tencke paa/ end sige/ at tale eller skriffue der om/ i dette
 klare Euangelii liuss/ och salighedz tid. Der saar bør ocsaa 30
 først Foreldrene at finde deris børns straff/ och forbiude dem
 saadant/ disligist Offrigheden deris vnderfaat/ paa det/ at den
 ene met den anden/ i it ganste Land oc rige/ skal icke nyde
 det ont at/ oc saa en almindelig straff etc.

Effterdi at de Vnge Funde saa langt spørie/ som de Gamle
 Funde mindis/ da er det io høy tid paa/ ath de nu spørie dem
 om/ huad almindelig straff/ der er gaait offuer Danmark's
 Rige/ for nogle deris løssactige nodet/ facter/ Klædebaan oc
 5 onde seder/ saa at Børn i voggen maatte vøffue det/ som de
 maatte inted om volde/ som det almindelige spraaek liuder/
 det skal Brisene gielde/ som gamle Suin bryde/ Jeg vil icke
 tale om Tri/ Narlog/ oc Blodstyrting/ ey heller om Peste-
 leng/ hunger oc dyr tid/ men aleniste om nogle besønderlige
 10 siugdomme/ vil ieg sette nogle exemplar/ som wi kunde see off
 i speyel vdi/ rette oc bedre off/ oc frøctte for saadant mere.
 Thi straffen følger effter Synden/ som en Lencke henger vid
 halsen/ oc følger effter Sunden der bryder sig løss etc.

Suer kand see sig til bage/ vdi dette sifte Hundrit aar/ huad
 15 for straff/ der er kommen ind i Danmark/ effter løssactige
 Klæder/ adfore oc onde seder/ exemplum.

* For det første/ nogle aar før ieg bleff fød (som ieg haffuer
 spurdt i sandhed) der mand indførde her i Riget/ mod Rigers
 erlige dregt/ Klædebaan oc seder fremmede Klædesed oc løss-
 20 actige seder vdaff Valland/ da fulde straf der fra met || effter/
 de velcke Koer/ som den tid vaare gengze/ oc mand nu pleyer
 at bande met/ her i Riget gruselige/ ekon met siu eller otte oc
 det er alt for meget/ Tu den Klædebaan er vel lenge siden
 bortte oc afflagt/ der faare er oc saa siugen forsuindet/ dog vdi
 25 Mands minde/ oc met saadan en bande til en ihukommelse.

* For det andet/ der de Hispaniske seder oc Klædebaan
 drogis her ind i Riget/ met den løssactighed dem fulde/ da
 kom oc saa der fra/ den Hispaniske skab her ind i Riget/ som
 er oc saa en gruselig straff aff Gud/ oc er formildet aff Guds
 30 Naade oc barmhiertighed som den anden tilforn.

For det tredie/ den tid de Franzoske løssactige nodet/ oc
 facter i Klæder oc seder/ bleffue indførde her i Riget/ da
 komme de Paacker der fra her ind i Riget met/ oc henge end
 nu fuld hart ved/ oc det vaar i min Barndoms tid/ huor
 35 faare mand maatte ødelegge almindelige Badstuer alle vegne/
 som den Badstue i min sødeby Ribe/ vaar end nu aldrig op-

tagen siden/ der ieg fand faa at vide/ alligenel at Steden
beholder sit gamle naffn oc Baden displigeste/ som de kalde
Badstugade.

* For det fjerde/ hen ved trediu aar siden eller noget mere/
der Guds fortørnelse/ Kom her ind fra Engeland/ da fulde 5
den Engelske suedstuge her ind met/ oc hastige foer Riget
igennem/ som en fortærendis Ild/ oc flo mange ned/ saa vel
dem/ som aldrig saa Engeland/ som den der saadanne frem-
mede seder ind førde/ som den wskyldige met den skyldige maa
holde faar i saadan Guds straff/ som den Historie vduiser om 10
Kong David/ der hand talde sit Folk etc. oc mange andre
saadanne Historier/ vdi den hellige Scrifft oc andetsteds. Oc
det maa være vnderligt/ at Gud lader straffen komme/ aff de
samme Land oc Stæder/ som Synden er fra kommen tilforne. ||
For det femte/ nogle aar der effter/ Kom den hede stuge aff 15 æ 10
Skaatland/ for lige saadanne sager skyld/ och sigis ath være
saa almindelig en stuge haff dem i Skaatland/ som den faalde
stuge er her i Danmark.

Jeg vil inted tale om Spidalske stugdom/ som siunes at
være vandret fra Jødeland och hid/ icke helder om Krestt/ 20
den Fallende sot/ Item om den draabe eller slag som mand
bliffuer rørd met/ oc kaldis almindelige Popelsi/ Disse ere vis-
selige huer kommen fra sin hjerne i Verden/ for synd oc ond-
skabs skyld/ Det mand fand kende paa Island/ Serør och an-
dre vdsør som fremmede komme icke hen saa almindelige/ at 25
føre dem ny Flæder oc ny seder at effterfølge/ at de rose der
aff oc takke Gud/ at de neppelige vide aff nogen Stugdom
at sige/ al deris alder igennem/ ind til de ere gamle vdeffuede
mend/ Och de viste icke heller aff saadant at sige/ vdi det Gyl-
dene Alder/ som vaar faar Syndfloden/ den tid de leffuede 30
vdi stor affhold vdaff alt det/ som de oc andre kunde tillaac-
fis til Synd met/ Jeg vil icke helder tale om andre stuger/
der haff den rette Land stuge (som er Kaaldestuge) ere oc saa
gengze/ oc aar fra aar ny serdelis stugdomme oc ny plager oc
straff aff Gud for atskillige Synder/ Affguderi/ Guds ords 35
foractelse/ offuermaadige Prang/ met Kleder oc andet/ offuer-

flødige Dregt/ flemmen oc demmen/ hoer oc mord/ Mager oc
 andre werlige och wchristelige gerninger. Er icke det i hver
 mands mund/ naar nogen er siug oc mand spør huad han-
 nem skader/ at de suare/ det er aff den ny Siuge/ det er aff
 5 den ny siuge/ her er kommen? Den ny siuge kalde de den/ som
 de haffue aldrig tilforn seet eller hørt siige vðaff. Ere icke de
 mange alle vegne i dette Rige/ skøt huer aar? Suor aff mand
 10 21 fand || vel beslutte/ at det skeer for atskillige synder oc Gudz
 fortørnelse. Ja ny synder/ som vore foreldre inted viste vð-
 10 aff. Men straffen for samme synder er idel Pænitenz predic-
 ken/ formaning oc paamindelse/ at mand skal io i tide affstaa
 oc rette och bedre sig/ paa det den euige straff oc pine skal icke
 endelige følge efter paa det sidste. Thi Gud vil at alle Men-
 niske skulle rette dem oc bliffue salige/ som hand suer der paa
 15 oc siger. Saa Sandelige/ som ieg er en leffuende Gud/ da vil
 ieg icke en synders død/ men at hand skal omkring vende sig/
 oc bliffue ved det euige lifff.

Jeg haffuer talet/ om alle haande Løfactighedert/ och Guds
 fortørnelse/ disligiste om straffen/ som er med indførd i dette
 20 Rige/ vðaf Valland/ Spanien/ Franckerige/ Engeland/ Skaat-
 land etc. Item om ny Synder oc ny siuger. Suad om ieg ta-
 ler oc saa it ord om Tyrchi/ och huad wi haffue der faaet fra?
 Haffue wi icke deris høye taappede hatte oc anden flædebaan
 der fra? Item deris vaaben oc verie oc Tyrckiske seder alle
 25 vegne? Oc hierte lag induortis effter som de sticke dem ud-
 uortis met saadanne fremmede dregt och vnderlig flædebaan/
 huad vil der dog følge effter/ end nu ydermere end her til er
 skeet? Naar mand taler om Gog oc Magog/ da veed icke
 mange huad det er for en tale/ Gud giffuit/ at de her i disse
 30 Land/ naar de faa end at vide huad det er/ aldrig skulde friste
 och forsøge dem/ ey helder deris børn och affkomme intil ni-
 ende knæ/ ia indtil det tusinde knæ/ om Verden skulde staa
 saa lunge/ som vor Christne brødre oc søstre i Ungerland/ i
 Østerrige/ och i andre Riger och Land kende nu vel/ ia alt
 35 for vel Gog oc Magog/ friste oc forsøge alt ont/ aff deris
 neruerelse offuerfald oc hensførelse daglige dag/ aar fra aar/ ||

det kende Gud/ oc hand føre styre der til oc naadelige aff- 22
 uende dem. Och wi der met ville lade off paaminde/ at wi
 och vore efterkommere icke skulle faa det samme Guds riss at
 føle som det er off lenge siden propheteret/ och besynderlige
 aff en frommer Guds mand/ huest Prophetie ieg vil paa det 5
 aller forrtiste sette her effter ath det icke bliffuer forlangt/ och
 dem fedfommeligt at læse eller høre læsis/ som icke mue gerne
 lide at mand taler om Synden oc Syndsens straff. Huo er
 den/ som vil gerne røre och vende i sit eget skarn/ met orloff
 sagdt? Saa vil mand icke helder gerne komme sine synder i 10
 hu etc. Ey helder høre at der predicis oc tales om dem/ och
 det maa alligeuel saa gaa til/ om Troen skal komme i hiertet
 oc der skal blive salighed aff.

* Der vaar en Mand saar hundrede aar siden/ i den stad
 Tsenach/ vdi Dyringer land/ i Graamunkernis Closter/ ved 15
 Naffn Johannes Silten/ en lerd oc Gudfryctig mand/ frem
 for alle de andre/ som ocsaa paa kende/ i det/ at der hand
 straffede nogle wgudelige Ceremonier/ oc falsk Guds dyrkelse/
 de haaffde blant dem/ faste de hannem i Jengsel oc der dræbte
 hannem/ som det skarns Soldt pleyde at gøre ved alle dem/ 20
 som icke vilde sige Deo gratias til al deris gruselig affguderi
 oc wgudelighed/ huor faar de toge ocsaa denne fromme gamle
 mand aff dage.

* Sand propheterede megen wselhed om disse Tider/ som
 en part er lige saa skeet/ oc en part staar end nu til bage/ som 25
 den tid hand skreff offuer Daniels bog/ met sin egen haand/
 da propheterede hand meget om Paudommens forstøring oc
 ødeleggelse/ oc disligeste om Tyrckens indfald vdi Tyskland/
 oc i de omliggende land/ Oc effterdi at det som || hand skreff 23
 oc propheterede om Paudommens ødeleggelse/ at den skulde 30
 forstøris oc aldrig reyse eller komme til sig igen/ gaar lige saa
 daglige faar sig io lengere oc mere oc begyntis paa det 1516.
 Nar effter Christi fødsel/ lige paa den samme tid/ som Luthe-
 rus begynte at stri mod de Romske Pauers wgudelig oc Ty-
 rantske væsen oc falsk hellighed etc. Da bør mand icke lette- 35
 lige at foracte de andre hans Prophetier som end nu tilbage

staa/ och icke end nu ere fuldkomne besynderlige denne Prop-
 phetie/ som hand ocsaa screff met sin egen haand/ at Guds
 aar 1600. skal it Menniske regere paa det allergrummiste vdi
 den gandske Europa/ det er/ i denne tredie part aff Verden/
 5 som wi ere vnder/ ocsaa her i Danmark/ oc straf paa det
 andet blad siger hand saa/ at Bog og Magog skulle regnere
 vdi Europa/ naar mand scriffuer Guds aar 1606. (Mand
 wdlegger begge Prophetier om Tyrcken) men skulde her komme
 andre fremmede oc grumme Nationer/ och met lige grumhed
 10 forderffue denne tredie part af Verden/ Europam/ oc trettis
 der om met huer andre/ da bleffue der end mere wselhed paa
 ferde.

Suo vil icke her lade sig forferdis/ skelsfue oc beffue/ offuer
 sit gandske Legem/ der fand nogenlunde see dette onde/ end
 15 nu langt bortte/ endog det er icke saa lang tid der til/ Thi det
 fand vare paa denne dag 45. aar der til/ huilken tid icke ale-
 niste vore Børn oc vngs Folk/ men ocsaa de som ere komne
 til deris lage alder kunde leffue/ oc saa at see søle oc tage paa/
 det som oss bør nu tilforne at betencke/ som er Mord oc brand
 20 i alle steder oc Kirckers og Scholers ødeleggelse/ oc at her
 skulde da vandre i vore arme boliger/ Tyrcker/ Tatter oc an-
 dre/ som ville vdslette den sande Lærdom om Gud/ oc aff-
 25 legge || lou oc ret oc al tuct oc ære oc indføre i steden igen at-
 skillige gruselige synder vden al pine oc straff/ der ville io da
 Brisene gielde/ det gamle Guin haffue brut. Suo vil icke naar
 mand tencker der paa/ aff stor offuervetis/ hiertens forrig oc
 wæ/ och ræt medynck offuer vore effterkommere/ vende sit
 hiertte hen fra saadant it spectackel til Guds Søn vor Herre
 30 Jesum Christum/ faarsfest oc opreyt for vor skyld? oc bede
 hannem/ at hand icke forlader oss/ i denne sige verdens alder-
 dom/ men formilder samme straff/ for oss oc vore effterkom-
 mere/ aff hans store Milhed och godhed/ oc beskytter oc be-
 skermer den hellige Christelige Kircke oc hendis Herberger i
 disse Konge Riger. Saadanne bønnen/ aff gode hiertter/ som
 35 ere omvende til Gud/ kunde megit hielpe til denne Propheties
 formildelse eller oc at den maatte aldelis affuendis. Thi Guds

Søn/ er io ingen Stoicus/ det er/ grum oc waffbedelige/ eff-
terdi at efter hand haffuer predickt haardelige om denne
Verdsens alderdom/ Matth: 24. da giffuer hand off denne
trøst och husualelse/ at hand befaler off at bede/ ath wi icke
skulle vndergaa met de wgdelige i saadan ond tid. Der faar/ 5
vil hand io beuare sig en liden Sob/ naar alle Keyserdomme
oc Kongeriger gaa til grunde oc ødeleggis/ for huilcken liden
hob wi ville oc idelige gøre vor bøn til hannem.

Wi ville til den Sofedieffuel igen/ den fromme Doctor leg-
ger sig omborde at ødelegge den ene Dieffuel/ oc det aleniste 10
i Tyskland/ forhaabendis vist/ som han scriffuer/ ath det skal
vorde til gaffns oc til Gudz ære/ og end her i dette Rige met/
naar huer vil denne hans Formaning sitelige offuerueye oc
betencke sin egen sag/ huorlunde han staar hof Gud oc om
hand fører det leffnit/ i huilckit hand tør tryggelige dø/ || naar 15 41r
der klappis paa hans dør/ oc hand faar at følge met etc.

Men her maatte nogen falde ind oc siige saa/ Ere ey dieff-
lene saa mange her omkring off/ som der er grand i Solen
ath forhindre vor salighed? Som den hellige Augustinus
scriffuer. Suo fand fordriffue dem allesammen? Suar. Ja 20
vist ere de mange/ som denne Doctor oc scriffuer/ at denne
Sofedieffuel haffuer en hel staaet met sig/ oc hand bær dog
ekon ene naffnet faar de andre. Den fromme Doctor legger
sig alligevel omborde met hannem oc met dem alle sammen.
Saa er det oc lige saa/ met andre fortagelige Dieffle/ dem 25
følger altid it ont selskab aff deris egne staaalbrødre/ som en
suar Tyran der haffuer sine mange tyranniske suenne met sig/
til at fuldkomme alt ont etc. Exemplum her i Riget.

Sor det første/ den Affguds Dieffuel/ der end nu foruilder
folk oc kommer dem til at bøye deris knæ/ faar staaet oc sten/ 30
i den och den Kircke/ och at løbe hen til den och den Sted/
som de haffue loffuit dem hen til/ oc wi fattige Predickere ere
daglige omborde met samme Dieffuel. Ment du/ at hand
haffuer icke sin staaet met sig? Soruden den anden sorte hob
hans Anhengere och Patroner? Skulde wi fordi falde i mis- 35
haab oc lade aff at forfølge hannem/ indtil saa lunge wi faa

bugt paa hannem? besynderlige/ naar Øffrigheden vil aluor-
 lige legge en haand paa met som dem bør at gøre. Ney in-
 genslunde mue wi offuergiffue oss/ før hand faar at bukke til
 fulde. Som den Sastelassuens Dieffuel her inden Københaffns
 5 Porte/ der wi haffue predickt mod/ nogit nær i disse tiffue
 aar/ indtil nu try aar siden/ den salige Peder Gaadffe som
 vaar Kon: Maiestatz beffalnings Mand/ her paa Køben-
 10 haffns Slaat lenge oc vel/ hues Legem nu i dag (anden dag ||
 effter Matthiæ Apostels dag) er begraffuet (Gud giffue han-
 nem oc oss alle sammen/ en gledelig opstandelse) hand lagde
 en haand paa met/ oc beuiste sig i Øffrigheds embet/ som en
 from Christen Mand/ met den Duns fogit etc. Suor met/ den
 Sastelagens Dieffuel bleff bort iaget/ saa at wi haffue siden
 hafft fred faar hannem/ des være Gud loffuit. Gud vnde oss
 15 ellers fred/ faar de andre fortagelige Dieffuele/ offuer dette
 gandske Rige/ som ieg end nu vil opregne en eller tho aff dem
 paa det/ at kand mand icke aldelis saa fred faar dem/ da
 kunde io nogle tage sig vare for dem/ som de arme Mus faar
 Kattene etc.
 20 * For det andet/ den Hoffmodigheds Dieffuel/ som foruil-
 der Soldt nu tusindmaal mere i denne tid/ end nogen tid til-
 faarne/ met Prang oc offuersettelse i ald offuerslødighed/ met
 Blødebaan oc andre ting/ huilckit Hieronimus kalder en høy
 tiffuestyld/ naar det wnyttelige oc offuerslødelige vonbrugis/
 25 som fattig Soldt hør til oc kunde behielpis der met/ Monne
 icke hand oc saa haffue sin skaack haff sig/ at hielpe hannem
 sit regemente frem/ i deris Siertter/ som icke staa imod/ men
 gerne tienne hannem effter hans vilie/ langt offuer deris egen
 stat/ vilkkaar oc end effne vndertiden/ som hine Sule der flue
 30 høyre/ end de haffue Dinge til? Mand skal alligeuel vere om-
 borde met hannem/ oc fri nogle aff de fanger/ som hand haff-
 uer i sit Sengzel/ oc paaminde dem/ at det arme Krop som
 saa præsis/ prydis oc stafferis vd offuer alle maade/ skal dog
 inden saa dage/ i Jorden effter det er begraffuet/ vremle al
 35 fuld met Madicke oc Orme. Sattigdom driffuer end oc saa
 den Dieffel bort met al sit selskab/ naar det er vdpræsit/ vd-

prydet oc vdstafferet/ oc der er da inted mere igen. Fordi naar || § 1 r
 Fru Hoffmod haffuer vdbolet met nogle/ da sender hun dem
 hen til hendis Daatter/ søster Armod. Men det slags Hoff-
 mod/ som opholdis aff fattige och siuge Menniskers . rbeid
 Blod oc armod/ det er besynderlige denne Dieffuels rette 5
 brad/ dog saa vederstyggeligt faar Guds ansigt/ som det
 kunde vere vederstyggeligt/ faar deris egit ansigt/ om Gud
 vilde vende om i Sadet faar dem/ eller paa Legemet/ det som
 de præse oc pryde dem met/ met vret aff de Fattigis blodige
 arbeyd og siugis Doer oc blod. Gud giffue huer at tencke sig 10
 ræt om/ tiden er kort oc snart der bort etc. Huo sig ophøyer/
 skal nedtryckis/ siger vor Herre Christus. Item Esaias siger.
 Væ dig/ som berøffuer din neste/ thi du skal lige saa berøffuis.
 For det tredie/ Den Ager dieffuel/ som io iammerlige nock
 foruulder mange Menniskers Hiertes/ oc saa i dette Rige/ huil- 15
 lit mand haffuer aldrig saa hørt her tilforne/ i nogen mands
 minde/ oc saa groffuelige blant Adelen/ Borger/ Bønder/
 Mands oc Quindis person/ blant Suenne oc drenge/ ia blant
 Staadere/ der end oc saa er ønckeligt at scriffue om at naar
 en Staader haffuer tiggit saa mange Blaffert som hand fand 20
 skiffte en Daler til sig faar/ saa haffuer hand strax saa megit
 lært at hand veed at sette dem vd paa Ager oc rentte/ for
 tho/ tre eller fire huide om vgen/ at opbære huer løffuerdag
 at afftes/ til hand fanger sin Daler igen. Huorlunde kunde
 denne Dieffuel komme affsted met dette hans gruselig och Ty- 25
 ranniske regemente/ om hand haffde icke sin skaack met sig/ til
 saa mange slags Menniske/ aff alle stater fattige oc rige/ til
 at formere oc opbygge Selffuedis rige met/ oc føre dem siden
 der ind i hobe tal/ huess hand saa maa haffue sin fremgang/
 det Gud forbiude/ oc naadelige affuende saadan vanbrug. 30
 Det || maa io være en vnderlig ting/ at denne Agerdieffuel § 1 v
 fand saa herlige smøcke sin skalckhed/ vnder Agers och Kent-
 is boleri/ met smuette høffuiske naffin/ at det skal hede Affgiff-
 ller oc Fortienste/ Ja hand vilde gerne/ at det skulde kaldis
 forbedring/ men den Helligaand vdi den 109. Psal: gør det 35
 i idel Løgen/ naar det er best forsmøctet/ der som hand saa

lader sig igennem Davids mund/ Agerkarlen skal vdsige
 (eller vdsue) alt det hand haffuer/ oc Fremmede stulle røffue
 hans Guds/ der giffuer hand dem deris rette naffn/ oc staf-
 ferer dem vd/ met deris rette hoffart/ oc ligner dem vid en
 5 Egel/ som suer blod aff folk. Den almegtiste Gud/ ved Øff-
 righeden/ oc ved fromme oc tro Predicanter/ sla och driffue
 denne Agerdieffuel/ met alt sit selskab/ oc sortte haab/ til
 bage oc vdsaff landet igen. Amen.

Sor det fierde/ den Dranckerdieffuel som de kalde Huffa/ oc
 10 hans vnderfaatte neffnis oc kaldis Selskaber/ det er de som
 pleyer Selskab/ oc findis gerne tilhobe vdi Krubhuff først hoff
 Brendeuin/ saa hoff Tysol/ paa det siste vd paa natten hoff
 Pryffing/ hoff Vin oc anden driick til hen imod dag/ de veltis
 i feng/ saa fulde som suin/ saa at de saa aldrig Solens op-
 15 gang eller nedgang ath see. Fordi om afftenen sidde de til
 driicks/ met stemmen oc demmen/ oc om morgenen ligge de oc
 snurcke vdi deris Druckenfab. Saffuer icke denne Drancker-
 dieffuel/ met sit skaack oc met sit selskab nock at tage vare/ at
 holde det Suine leffnit ved magt/ met al den werlighed/ wøyst-
 20 hed/ hoer/ blodskam/ mandrab oc alt andet saadant/ som søl-
 ger effter Drockenfab/ indtil det er bort drucket altsammen/
 oc lifff oc siel forderffuet/ borger oc laant/ oc mange der offuer
 bedragne/ som aldrig saa deris igen. Siden settis de i bande/ ||
 25 saa til Raffne/ heng en op etc.

Det maa være nock paa denne tid/ met disse fire fortagelige
 Dieffle/ som her er opregnede/ som er den Affguds dieffuel/
 Hoffmodigheds dieffuel/ Agerdieffuel och Dranckerdieffuel/
 mand fand først offuerlegge huor mange de ere/ huer met sit
 skaack/ det vilde være forlangt at regne flere op/ fordi ath de
 30 ere vist wtalige/ som tilforn er sagd. Den fromme Doctor
 siger i sin bog/ ath den Hofedieffuel sidder ekon i de lompe-
 hoser oc faager vd met sit skaack. O Serre Gud/ der som
 disse andre oc deris lige sadde icke høyere op paa legemet huer
 met sit skaack/ ia i hiertet och i Sielen met/ paa alle deris Pa-
 35 troner oc anghenger/ da kunde der end findis raad til at røfte
 den Hofedieffuel aff benene/ met sit selskab.

Men Hiere Christne ven/ huort ment du/ at disse onde kom-
 paner ville hen vd/ huer met sin idret/ och huad ville de vd-
 rette hoff dem som de saa besette? Sandelige/ forfaringen
 giffuer det vel til kende/ paa dem det her til er vederfare/ ath
 de ville skille (saa megit som i deris magt oc formue er) huert 5
 Guds barn/ ved den Helligaand/ ved den rette kerlighed til
 Gud oc troen paa Gud/ ved den rette Guds fræct och dyr-
 kelse/ ved alle gode gerninger och dygder/ Kortelige/ ved alt
 det/ som Gud tilhøret. Thi Gud annammis icke der/ som den
 Helligaand er icke tilstede. Icke er der helder forstand/ vilie 10
 oc hiertelag/ opliust oc optend imod Gud oc hans hellige ord.
 Men saadant ith elendige Menniskis hierte er lige som it ga-
 milit øde oc forfallende huff/ der som Gud icke mere vil boe
 inde/ oc Veyr och Staarm gaar der igennem paa alle sider/
 det er/ alle haande wsticfelige tilbøylser oc brønde driffue 15
 Siertet til atskillige Synder/ til wstickelig Elsteligbed/ had oc
 affuend/ || Staalhed/ gerighed/ offuerfødighed etc. Oc der s 20
 blæser Diefflene deris forgiffit ocsaa ind/ at det bliffuer aldrig
 bedre/ met det Menniske/ Thi Dieffuelen holder hannem nu
 for sin egen/ oc er krafftig i hannem/ som i alle andre vantro 20
 Børn/ indtil saa lenge (om der er nogen haab til/ oc hand er
 icke vaadt forlangt ud/ ia lenger met Cain oc Juda/ end hand
 trøster sig til at komme til Land igen/ som den arme Quinde
 her ligger begraffuen vde ved Galien/ huilcken den Nager-
 dieffuel dreff saa langt/ at hun faldt i mishob/ saa gennem- 25
 gaaen vaar hun met Nagers handel etc.) Indtil saa lenge
 siger ieg/ hand omuendis til det arme Liuss igen/ som huert
 Menniske haffuer beholdet i sin natur/ at skelne mellem ont
 oc gaat/ onde gerninger oc gode gerninger/ oc Louen kommer
 saa til met huilcken Gud vil haffue/ at alle Mennisker skulle 30
 bekende deris Synder der ved/ oc indfly til Guds naade oc
 barmhiertighed for hans kære Søns fortienste oc verdskyld
 tuet i Klædebaan oc andre Guds gaffuer oc holde dem vdaff/
 end ocsaa vduortis/ aff det som de kunde fortørne Gud oc de- 35
 ris Nefte met/ oc forderffue dem selffue met. Suilckit de kunde

end komme aff sted/ met det mørcke naturlige Liuff/ som er i
 dem/ end sige naar de ere begaffuede met Troen oc met den
 Helligand. Exemplum. Den som ligger i Kolde siuge/ haffuer
 io den forstand/ som siger hannem at alligeuel hannem tørster
 5 saare/ hand skal dog icke dricke som hannem tørster til/ om
 hand vil vinde sin helbrede/ da Fand hand holde sine Hender/
 at de icke gribe til Kanden. Som Achilles alligeuel at hans
 Sierte brende vdi hannem til stor vrede mod Agamemnon/
 saa hand drog sit suerd til hannem/ dog holt hand sig oc stæck
 10 sit Suerd ind igen och || gick bort fra hannem. Saa megit fri-
 hed haffuer io it Menniske/ som er hannem met fød/ at holde
 sig aff de vduortis ting/ som hannem icke sømmer. Suor me-
 get mere Fand hand siden holde sig aff naar hand er begaffuet
 15 ord oc ved troen til Jesum Christum. Dette vilde ieg/ min
 fromme Christen læsere/ sette bag op til Docterens bog/ aff
 ret metønck/ paa mit embedis vegne/ oc der faar/ at du vilt
 inderlige gøre din bøn til Gud/ paa det/ at hand vilde/ aff sin
 euige Godhed oc Barmhertighed/ som den øffuerste Øffrig-
 20 hed Psal: 28. legge sin haand paa met/ at de store/ suare oc
 gruselige synder maatte formindstis/ oc den fortiente Straff
 maatte siden formildis heller oc aldelis bliffue borte/ effterdi
 at hans Naade/ Misfũhed oc langmodighed er større/ end
 hans strenge Retferdighed/ vrede oc hastighed imod alle dem/
 25 som henge hart ved Jesum Christum. Hannem dig/ min
 fromme Christne læsere/ til lycke oc salighed befa-
 lendis til euig tid Amen. Screffuit i Rø-
 benhaffn 26. Februarii. 1556.

Kim om den Forfluede Hosediessuel. 53 v

Saias siger/ Luige væ oc etuige spaat
 Ske dem som holde ont for gaat/
 Oc tuert om/ gaat for ont monne acte
 Oc efter mørckit/ oc icke liuset tracte. 5
 Som vngdommen nu haffuer den onde meen/
 At de holde huercken ret eller ren
 Svad Gud befaller i høyste Troon/
 Hannem lyde dog Stierner/ Sol oc Maan/
 Oc alle Creatur gøre deris lid 10
 Met løst oc glæde huer i sin tid.
 Men Mennisckens børn tencke icke der paa
 Som om liuss dag i blindhed gaa/
 De skøde icke om nogen Erlighed
 Som i deris handel er nock som beted 15
 Som mand om deris Hoser haffuer seet oc hørt
 Huilcke Dieffuelen self haffuer her indført/
 Som flammer oc ildelue er deris sned
 Som de vilde siuncke til Hellsfuede ned/
 Met Saien/ Silcke oc Sløyel 20
 Forflede de deris skam oc vnderdel
 Idel Dieffuele faage der vd
 Som Gedehamser haffuer huerrende flud
 En stor haab næser der paa er syet
 Oc met atskillige farffue bepryt || 25
 Kilen er oc saa vdsafered 3 + r
 Lige som der hengde honning ved/
 Endog at den forderffuede Natur
 Vil haffue skiult denne figur/
 De gamle hulde det for en stor skam/ 30
 I landet huor mand foer fram/
 Om den sted icke vaare teckit oc dult
 Som naturen self haffuer skiult.

Den første dregt aff gedstind vaar
 Som Gud suobte selff om Adams laar/
 Der efter veffuede de Klæder aff Vld
 Meget affhulden oc ærefuld.
 5 Indtil Leret oc Linfleder bleff veffd
 Det gaff dem siden en bedre heffd
 Der næst finge de andet garn
 Spundet til Silke aff orme skarn/
 Siden bleff det aldsammen fuld
 10 Met Perler/ Edelstene Sølf oc Guld
 Der huer met faastelige Kleder bleff smøct
 Da bleff alting i Land oc Rige forrøct.
 Den hellige Augustinus scriffuer saa/
 At Gud giffuer selff stor act der paa
 15 Sand maa icke lide den offuerflødighed
 I Kleder oc ander den er hannem led.
 Gud giffue foldæ gode seder oc tuct/
 Oc it ydmygt Klædebaan/ det staar smuct.
 Hieronimus den Lærefader god ||
 20 Scriffuer oc saa meget der imod
 Sand siger den at vere en tiff
 Oc stiele fra de fattigis lifff
 Det som hannem tiloffuer er
 Om hand det vnøsttelige fortær
 25 Gregorius hand scriffuer oc ret vel
 Oc straffer alle dem met skel
 Som finde paa ny vanartige seder
 I mad/ øl/ faast oc Kleder
 At de skulle lide forrig oc quid
 30 I selffuedis pøel til euig tid
 At Gud fand det icke lide nogerlund
 Siger Jephantias saa aff hans mund
 Jeg Herrer oc Sørster hiemsøge vil
 Oc deris Børn oc affkomme der til
 35 Dem skal icke vel behage det
 At de smøctte sig met fremmede sed

Hofedieffuelen faager dem en grød
 Huor i de fulle ede deris død
 Oc saa lenge sluge i sig der aff
 Til huer mand forfarer deris straff
 For saadan smøcke oc deylighed 5
 Bliffuer mangen aff/ met sin fysthed
 Moabs Quinders fleder huide som sne
 Giorde Israel stor hiertens vø
 Soreti oc wfyfthed vaar straf deris fund
 Erlighed oc fysthed forgiet i samme stund. || 10
 Dina Jacobs Daatter vaar oc flig 61r
 Der Sichem fik hende hiem til sig/
 Da miste hun sin Jomfruelig Krantz
 Mange maatte siden røffue den dang.
 Dauid saa Bersabes huide ben 15
 Sand lod hende hente oc vaar icke seen
 Straf udi Hoer fald saadannen Mand
 Der aff kom iammer i det gandske Land.
 Dette smøcke ved en graff ieg ligne vil
 Som stunes vel deylig nock vden til/ 20
 Men induortis sort oc saare wren
 Met aske oc styndendis døde ben.
 Huilken stor Synd det er faar Gud
 At fleder sig saa imod hans bud.
 Met Lompehofer/ huer mands spaat. 25
 Gud hand tager det aldrig for gaat/
 Thuad det er for en anhang
 Som fleder sig met saadan prang
 Denne bog her faar/ huer lesse fand
 Til formaning den menige mand 30
 Ah vilde de høre Gudz ord Quinde oc Mand
 Thuad det ginge da vel til i alle Land

D. Gregorius Vagner til Kæsell.

61 • **It andet Rim i almindelighed/ om denne**
siste oc Forre tid/ oc om denne onde Verden.

Begyndelsen bleff Verden skabt aff Gud
 Oc i tre dele skiftt efter hans bud/
 5 Saar/ vnder oc efter Mosis Lou
 Elie huff gaar/ som hun haffuer Thou/
 Trint oc runt baade Himmel oc Jord/
 Svært efter som det er skabt oc giort
 Syndig oc forgengelige er Menniskens Id/
 10 Men Guds ord varer til euig tid.
 Denne siste alder er icke nær slig
 Som den første men meget wlig
 Thi hun er rodsest dybt oc hart
 Vdi al wdygd oc meget vonart.
 15 I stor wtacknemmelighed
 Mod Guds ord/ som huer mand veed/
 I skam oc skendzel mangfoldelig
 I synd oc last saare straffelig
 20 Uere oc relighed maa lide straff
 Oc daglige fortryckis aff ret ondskaff/
 Stor had oc affuend mand bær
 Til sin Næste baade fiern oc nær
 Ingen tiener hin anden eller vil hannem gaat
 Men haffue huer andre for spe og spaat.
 25 Hoffmod/ prang oc praal offuer ald
 Altsammen her aff Adams Sald.
 At elske huer andre i Kerlighed
 Veed ingen/ thi Hun er huer mand led
 30 Men at dømme/ fordømme oc vasse paa bag ||
 62 • Det veed huer mand baade nat oc dag.
 At gøre sin nabo skade/ det dur
 At føre bimpt/ liuge oc staa paa lur.
 Suer søger sit eget nytte oc gaffn

Wchristelige vnder Christet naffn.
 Bestuo for Guds skyld alle stater
 Ere icke mange verre end Tyrcker oc Tater?
 Suo søger effter det som er euigt?
 Oc icke mere effter det forgengelic? 5
 Ere io alle dygder i stor misbrug
 I wdygder er huer mand viss oc flog
 Suo køber/ huo sielet/ huo handler ræt
 Gud giffue at det er dyrt eller læt?
 Er icke Berighed den onde rod 10
 Til falsk oc suig en stor hoffmod?
 Oc til al Finantz oc bedregeri
 Hoff Mand oc Quinde/ hoff Suend oc Fri?
 Ingen kand tage sig vare i skempt oc skuff
 Saa suindig oc listig er Menniskens fornufft. 15
 Det giffuer mange en stor wro
 At ingensted findis loffue oc tro/
 Men wtro vandter saa wide omkring
 At den findis nu i alle Ting.
 At skende oc laste/ foracte oc forsmaa 20
 At bande oc bagtale/ det kand gaa/
 Sues leffnit er hannem saa sød
 At hand ey langt helder vaare død?
 Om hand leffuer vdi den stat
 Som hand tør tryggelige dø snart oc brat. || 25
 See wi hen til dom oc ræt 26
 Da er icke end alting der saa slæt/
 De affecter reger fuld meget iblant
 At faa see til det som er sant/
 Skal Dommen gaa/ Gud see der til 30
 Kagen Kommer gierne did som Fonen vil
 Mude oc gaffue/ pendinge oc skend
 Foruender retten met snedighed oc suend/
 Det venstre øye til skend mone see
 Det høyre maa græde oc icke lee. 35
 Suo vil icke fra retten gaa

Til den Side/ der pongen henger paa?
 Den Pending den Pending/ er io saa fær
 Hoff alle/ hoff alle/ baade fiern oc nær/
 Ehuor mand legger det i lag
 5 Den fattig faar seent ende paa sin sag.
 Der faar Kommer der straff fra Gud
 For alting ste nu mod hans bud/
 Der faar Kommer Krig oc Blodstørtning
 Pesteleng/ hunger oc dyring.
 10 Efferdi at mange fordriſter sig til
 At dræbe oc myrde huem hand vil/
 Semmelige om natten foruden sag
 Ja obenbarlige om den liuse dag.
 I faast oc tæring offuerflødelig
 15 I Mad oc dricke huer for sig/
 Met stemmen oc demmen oc rose der aff/
 Som det vaare aldrig verd pine eller straff.
 I siugdøm er mand wtaalmodig/ ||
 16 3r Holder Raad oc middel foractelig/
 20 Suercken Mandelig heller Verdzig lægedøm
 Vil mand bruge/ der gaar om/
 Huad der fand oc huad der vil
 Til døden bruger sit spil.
 Det er da forſilde oc forſømt
 25 Saaret lægis best naar det er ømt/
 Men wforſtandighed er saa ſtor
 At mand ſkøder huercken formaning eller ord.
 Nager oc omslag rycke saa ind
 At de fordømme baade mand oc quind/
 30 Men huo ſkøder der effer oc retter sig?
 Huo tencker at pinen er euig?
 Stod Helffuede end oben faar huer mands Dør
 Da lader mand icke aff at Nagre før
 End at Dieffuelen fører dem bort
 35 Næd i Polen gennem Helffuedis port/
 Der at slide oc ryffue i Helffuedis saamp

Ild/ Suogel/ Tiære/ Røg oc Damp.
 Enten Kommer Domme dag fuld snart
 At wi maa den vente met en fart/
 Seller oc anden ødeleggelse for vist
 Stor oc grim baade her oc hist 5
 Stor oprør/ oc ny Regement
 Aff Gudz tilladelse er vel fortient.
 Ja siger du/ det er io sant
 Ingen fand holde det for løgen oc tant
 At det gaar ey io lige saa til/ 10
 Men huo er den sig rette vil? ||
 Svo vil tage sit stycke saar sig 13
 Oc kende sig saar Gud at være slig?
 Ah vilde huer til sit hierte gaa
 Oc tencke huad vey hand er paa 15
 Til Selffuedis Pøel/ heller Himmelens Troon
 At faa dødzens straff eller liffens Froon/
 Vender om/ vender om/ det er høytid/
 At i icke met Dieffuelen kommer did
 I pine oc quale/ met Liff oc Siel/ 20
 Oc faa met alle wgdelige part oc del.
 Gud er fuld aff Naade oc Barmhiertighed
 Men varer eder at i vanbruge icke det/
 Oc at i Ingenlunde synde der paa
 Om det skal eder euige vel gaa/ 25
 Vender eder om oc leffuer i fred/
 Met Gud oc Mennisken i huerrie Sted/
 Lader Troen til Christum alene være ren.
 I hiertet/ foruden lyde/ foruden men
 Aff Menniskens lære oc Selgens paakald 30
 Om i ville vndsky Adams fald/
 Oc huad i selffue hassue bør der paa
 At Christus fand for eders synder staa.
 Troen være siden Fructsommelig
 Oc mod sin Næste venlig oc kierlig/ 35
 I alle dygder from oc god

At ingen er den anden imod/
 Met ord/ gerning oc hiertelaff
 At gøre eller lade det/ huor aff ||
 5 42 Gud fand fortørnis oc vor Næste lide ont/
 5 Saa lyder oc den pact oc forbunt
 Som Gud met Mennisten haffuer giort
 Effter sit hellige oc salige ord.
 Thi off bør at være som Børn/
 Vden al bedrog/ at huer som en Ørn
 10 Huer høyre en anden i Ære oc dygd
 Oc saa vere huer andre til glæde oc frygd.
 Da kommer det Gyldene alder igen
 Som der vaar først i Verden.
 At Gudz ord maatte klinge i alle Land
 15 Oc der efter lessue baade Quinde oc Mand/
 Til Christus personlige kommer til dom
 At sige ret aff mellem ond oc from
 Oc gissue huer foruden bøn/
 20 Effter sin gerning oc skyld deris løn.
 Som Scrifften klarlige melder der om/
 At wi skulle alle møde for Dom.
 Suo da icke vil komme i nød
 Effter hand er aff Verden død/
 25 Hand lade Gudz ord oc Troen vere hans grund
 Oc det bekende aff hierte oc mund
 Oc tro/ bede oc haabe i al sin nød
 Saa vndflyer hand vist den euige død.
 Men disuer/ de ere saare faa
 Som rettelige tencke oc tracte der paa
 30 Suorlunde de kunde beholde den euige Fred
 Som Gudz Søn haffuer off selff beted.
 Oc er fra Christi Apostilers tid ||
 5 43 Som en arffred kommen til off hid
 Gud er selff personlig den rette Fred
 35 Oc der til oc saa ret Kerlighed
 Ja hand er oc saa vort eneste Saab

Som oss er loffuit fra vor Daab/
Oc al den stund wi lessue maa/
Suad wi bede/ det skulle wi faa/
Aff Faderen vdi Sønnsens naffn/
Oc komme oss altsammen til gode oc gaffn. 5
Sand begerer icke Menniskens død
Men vil hielpe hannem til liffuit aff al sin nød.
Jeg vil hand skal omuende sig
Siger hand/ oc euige lessue met mig.
Der faar lader oss bede/ fattig oc rig 10
Oc vende oss om til Gud ydmygelig
At hand vil være vor tillid
Oc wi hans Børn til euig tid
Oc prise oc loffue i Himmerig.
Hans Hellige Naffn euindelig 15
Ære være de Hellige Trefoldighed
Siger Amen ossuer Christendom viid oc bred.

Prentet i Københaffn den iiii. dag
Martii/ paa det Aar 1556.